

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 โดยศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1
2. แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานวิชาการ
3. ขอบเขตการบริหารงานวิชาการ
 - 3.1 ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
 - 3.2 ด้านการจัดการเรียนรู้
 - 3.3 ด้านสื่อการเรียนรู้
 - 3.4 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
 - 3.5 ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
5. การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ
6. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

สภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 มีหน้าที่จัดทำนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน และความต้องการของท้องถิ่น การจัดการศึกษาของ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 รับนโยบายมาจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่

ดำเนินการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาหรือระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนและสังคมภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ มีสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีการจัดการศึกษาโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้วยวิธีการหลากหลายในอันที่จะส่งผลให้โรงเรียนพัฒนามาสู่มาตรฐานการศึกษา และมาตรฐานโรงเรียนตามระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา และมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 1, 2554, หน้า 3)

1. จัดทำนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษา แผนการศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น
2. วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณ เงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษา และหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษา และแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้นรับทราบและกำกับตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายเงินงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าวด้วย
3. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาหลักสูตรร่วมกับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
4. กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและในเขตพื้นที่การศึกษา
5. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
6. ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคล เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดและการพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
7. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา และประเมินผลการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
8. ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคล องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา
9. ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
10. ประสาน ส่งเสริมการดำเนินงานของคณะกรรมการและคณะทำงานด้านการศึกษา

11. ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับองค์กร หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการในเขตพื้นที่การศึกษา

12. ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้รับมอบให้เป็นหน้าที่ของผู้ใดโดยเฉพาะหรือปฏิบัติงานอื่นตามที่มอบหมาย

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ของ เขต 1 เป็นองค์กรชั้นนำในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มาตรฐาน บริการเป็นเลิศ สู่ประชาคมอาเซียน

นิยามวิสัยทัศน์

1. องค์กรชั้นนำ หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ของ เขต 1 มีการบริหารจัดการโดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีเครือข่ายทางการศึกษา ใช้ ICT เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการและการสื่อสารอย่างรวดเร็ว ทันสมัย
2. บริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มาตรฐาน หมายถึง สถานศึกษาในสังกัดและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ของ เขต 1 บริหารจัดการ โดยยึดมาตรฐานประกันคุณภาพภายในตามกฎกระทรวง มาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 5 มาตรฐาน และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. บริการเป็นเลิศ หมายถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด เต็มใจบริการงานในหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง เท่าเทียม และเป็นกัลยาณมิตร
4. สู่ประชาคมอาเซียน หมายถึง สถานศึกษาในสังกัดจัดการเรียนรู้ที่เน้นบริบทของประเทศไทยในประชาคมอาเซียน เช่น ภาษา สังคม ประเพณีวัฒนธรรม การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ อาชีพ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เพื่อสร้างความร่วมมือ ช่วยเหลือ การแลกเปลี่ยน การแข่งขัน พร้อมสู่ประชาคมโลกต่อไป

พันธกิจ

1. จัดการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนได้รับการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐาน เน้นการศึกษาสู่อาชีพ และมีศักยภาพในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน
2. จัดระบบการบริหารจัดการให้ทันสมัย ตามหลักธรรมาภิบาล
3. จัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
4. พัฒนาบุคลากรให้เกิดความตระหนัก จิตสำนึกในการเป็นข้าราชการที่ดี

คำขวัญ ปรัชญา

คำขวัญ “มุ่งมั่น รับผิดชอบผลสัมฤทธิ์ของงานด้วยความซื่อสัตย์ ขยัน อดทน”

ปรัชญา “สร้างคนดีให้แก่สังคม พัฒนาสังคมให้ดีขึ้น”

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นโครงการที่สำคัญโครงการหนึ่ง ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพที่ดี มีส่วนช่วยพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เป็นโครงการที่มุ่งให้เยาวชนทุกคนที่เรียนจบระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด เป็นการเปิดโอกาสหรือขยายโอกาสให้เยาวชนมีพื้นฐานการศึกษาให้สูงขึ้น ในระยะแรกให้ดำเนินการเป็นโครงการนำร่องเพื่อการศึกษา รูปแบบที่เหมาะสมในการขยายการศึกษาภาคบังคับต่อจากระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6) อีก 3 ปี เริ่มจากให้กรมสามัญศึกษาเปิดโรงเรียนสาขามัธยมศึกษาตอนต้นและเปิดโรงเรียนใหม่เพิ่มขึ้น ปีละ 50-100 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 เป็นต้นมา แต่ยังคงพบว่า เยาวชนที่อยู่ห่างไกลออกไป โดยเฉพาะในชนบทไม่สามารถมาเรียนได้ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2533 มอบหมายงานให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สพช.) จัดการศึกษารับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อม ทั้งประเทศ รวม 119 โรงเรียน ใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในปีการศึกษา 2533 โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมการศาสนา และกรมอาชีวศึกษา ร่วมจัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาเช่นเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547, หน้า 7 อ้างถึงใน จรัญ แสงบุญ, 2552, หน้า 1)

เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมรณรงค์ให้เด็กที่เรียนจบในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทุกคน ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดระเบียบว่าด้วยการขยายชั้นเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 (2550, หน้า 2-5) เพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาวางแผนการจัดการศึกษาในภาพรวมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรองรับการจัดการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เพียงพอกับประชากรวัยเรียน ได้อย่างเหมาะสม เสมอภาค เป็นธรรม คำนึงค่า ประหยัดงบประมาณ ให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ คือ สถานศึกษาต้องผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาคารสถานที่ที่เหมาะสม เพียงพอและเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน จำนวนนักเรียนที่จะเข้าศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไม่น้อยกว่า 40 คน มีครูที่มีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ มีความสามารถ ในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีครูเพียงพอในกลุ่มสาระการเรียนรู้หลักและมีศักยภาพ พร้อมทั้งจะรองรับการจัดการศึกษาตลอดหลักสูตร

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 มีโรงเรียนในสังกัด ใน 5 อำเภอ คือ อำเภอเมืองระยอง อำเภอ

บ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอนิคมน้ำจืด และอำเภอบ้านฉาง ประกอบด้วยประกอบไปด้วย โรงเรียน 8 โรง ได้แก่ 1) วัดเกล้งบน 2) วัดท่าเรือ 3) วัดตะพงนอก 4) ชุมชนวัดทับมา 5) ชุมชนวัดบ้านแลง 6) วัดโนไไร่ 7) บ้านสำนักทอง 8) วัดห้วยโป่ง เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีลักษณะเชิงกายภาพแตกต่างกัน ทั้งชุมชนใกล้เคียง ชุมชนเกษตรกรรม และชุมชนเมือง และสภาพชุมชนโดยรอบบริเวณโรงเรียนเป็นชุมชนอุตสาหกรรม ซึ่งประกอบด้วย นิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมตะวันออก นิคมอุตสาหกรรมบ่อวิน นิคมอุตสาหกรรมปลวกแดง จึงทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาระยะของ 1 มีทั้งคนท้องถิ่นและคนต่างถิ่นมาเช่าที่อยู่อาศัยเพื่อรับจ้างทำงานในสถานประกอบการในโรงงานอุตสาหกรรม โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 จัดการศึกษาตามโครงสร้างการจัดการศึกษาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยจัดการเรียนการสอนเป็น 3 ระดับช่วงชั้น คือ ระดับปฐมวัย (อนุบาล 1-2) ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1-3) นโยบายการบริหารจัดการภายในโรงเรียน จะถูกกำหนดและผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ซึ่งคัดเลือกจากบุคคลภายในชุมชน ครูข้าราชการ เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารงานภายในโรงเรียน แบ่งโครงสร้างการบริหารงานเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบริหารทั่วไป กลุ่มบริหารงานวิชาการ กลุ่มบริหารงานการเงิน และกลุ่มบริหารงานบุคลากร ผู้บริหารยึดหลักการบริหาร/เทคนิคการบริหารแบบมีส่วนร่วม อยู่ในการควบคุมดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1, 2555, หน้า 6)

แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานวิชาการ

งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารงานและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ งานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา และเป็นหัวใจสำคัญที่จะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพนักเรียนบรรลุเป้าหมาย ซึ่ง

การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ โดยเฉพาะทางการศึกษา โดยมีหลักการสำคัญที่มีส่วนในการสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ทำให้คนทำงานมีความภาคภูมิใจ โดยธรรมชาติแล้ว การทำงานคนเดียวย่อมสำเร็จได้ยากจึงต้องร่วมแรงร่วมใจกันในองค์กร ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม องค์กรจึงจะพัฒนาไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (ชร สุนทรายุทธ, 2551, หน้า 556)

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

นิเรก หอมรส (2548, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารจัดการและการอำนวยการทางวิชาการในสถานศึกษาตามสภาพที่อยู่จริง

หวน พันธุ์พันธ์ (2549, หน้า 4) ได้กล่าวว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง กระบวนการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ต้องมีการควบคุมดูแลการจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดแบบเรียน การจัดคู่มือครู เผยแพร่งานวิชาการ ตลอดจนการนิเทศ

ชำนาญ ท้วมพงษ์ (2550, หน้า 12) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ เป็นคนเก่ง มีความประพฤติดี มีลักษณะนิสัยที่ดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปิยนุช ทองพรม (2550, หน้า 17) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนประกอบด้วยหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การจัดบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดสิ่งส่งเสริมด้านวิชาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนรวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ

เกรียงไกร ปริธรรมมัง (2551, หน้า 15) กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินกิจการหรือการดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาในด้านต่างตามพันธกิจและเป้าหมายของโรงเรียนที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งเป็นที่ทุกฝ่ายต้องเกี่ยวข้องและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และให้ถือว่าการบริหารงานวิชาการนี้เป็นหัวใจของการบริหาร โรงเรียน

เฉลิม งาม (2552, หน้า 15) ได้สรุปว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุง การพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผล บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

พิเชษฐ ส่งสุข (2552, หน้า 16) การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดที่ก่อเกิดความรู้และการศึกษาแก่เด็ก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อพัฒนาคุณลักษณะนิสัยนักเรียนให้มีความเสียสละ มีเมตตา เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความสามัคคีและมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร

ศิริพร ทาทราย (2552, หน้า 13) การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญ มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมกิจกรรมตามหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร เป็นหัวใจและงานหลักที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องดำเนินการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนและการทำกิจกรรมทุกชนิดเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่ดี รวมทั้งการวัดผลประเมินผลด้วย ซึ่งความหมายของการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์ทุกชนิดภายในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ให้นักเรียนมีลักษณะที่ดี มีความประพฤติดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วรรณวิสา สุจินัย (2552, หน้า 15) การบริหารวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงการพัฒนาตัวครูและนักเรียนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากที่สุด

อรดี ดาผา (2553, หน้า 12) กล่าวว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานหรือกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียน

สมใจ ไชยโกฏี (2553, หน้า 15) การบริหารวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อพัฒนา และปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนซึ่งรวมถึงการพัฒนาตัวครูและนักเรียนให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากที่สุด

กล่าวโดยสรุปถึง ความสำคัญของงานวิชาการ ได้ว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของสถานศึกษาที่สำคัญมาก เป็นงานหลักที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการจัดโปรแกรมการเรียนการสอนและการทำกิจกรรมทุกชนิด เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่ดี รวมทั้งการวัดผลประเมินผลด้วย ส่วนความหมายของการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์ทุกชนิดภายในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ให้นักเรียนมีความประพฤติดี มีลักษณะนิสัยที่ดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข งานวิชาการเป็นงานหลัก เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้

สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจาก ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและ กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการจัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพ นักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งมีนักการศึกษา และ หน่วยงานทางการศึกษากล่าวถึงความสำคัญไว้ ดังนี้

ปิยนุช ทองพรม (2550, หน้า 17) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ มีความสำคัญ อย่างยิ่ง และจัดว่าเป็นงานหลักในการบริหารการศึกษา ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาเป็นการวาง พื้นฐานในการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ ปรับตัวอยู่กับสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียน จะสามารถจัดการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ จะต้องสามารถบริหารงานวิชาการให้มี ประสิทธิภาพมากที่สุด

วิไลพร อภิบาลศรี (2551, หน้า 14) กล่าวว่า ความสำคัญองงานวิชาการ หมายถึง งานที่ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำครุในด้านวิชาการ ส่งเสริม และพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามในทุกด้าน และเป็นพลเมืองดีของสังคม ให้เกิดผลตามจุดหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ

เถลิง งามอาจ (2552, หน้า 16) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นงานที่มีความสำคัญสูงสุดใช้เวลาในการบริหารงานมากที่สุด ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้อง บริหารงานวิชาการเพื่อให้เกิดคุณภาพและเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้อง รับผิดชอบงานวิชาการเป็นอันดับแรกและต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริม และติดตามการทำงาน ของครู เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มากที่สุด

สมใจ ไชยโกฏี (2553, หน้า 14) กล่าวว่า ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ เป็นหัวใจของการบริหารวิชาการ ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะส่งผลโดยตรงต่อ การพัฒนาคุณภาพนักเรียน และควรใช้เวลาในการบริหารมากกว่าบริหารด้านอื่น ๆ เป็นงาน สนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และการบริหารงานวิชาการจะเป็น เครื่องชี้วัดความสำเร็จให้เห็นถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ คือหัวใจสำคัญของการบริหาร โรงเรียน เพราะบ่งบอกถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียนงานบริหารวิชาการที่ดี จึงเป็น

กลยุทธ์สำคัญ อันจะนำไปสู่ความสำคัญของการจัดตั้งสถานศึกษา บุคลากรทุกคนในโรงเรียนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาทักษะและประสบการณ์ของเด็ก จำต้องให้ความสำคัญและตระหนักอยู่เสมอว่า การบริหารงานวิชาการที่ดีย่อมนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของผู้เรียน

ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ

ขอบข่ายของงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานทุกอย่างในโรงเรียน และยังเป็นตัวชี้วัด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียนอีกด้วย จึงเป็นงานสำคัญที่จะต้องเข้าใจขอบข่ายของงานวิชาการ ซึ่งได้มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

ภารดี อนันต์นาวิ (2551, หน้า 281) ได้กล่าวว่า ขอบข่าย/ภารกิจการบริหารงานวิชาการ มีดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธ องค์กร หน่วยงาน

และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 31) ได้กำหนดขอบข่าย และภารกิจงานวิชาการ เป็นดังนี้

1. การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. การวางแผนงานด้านวิชาการ
3. การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
4. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
5. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

6. การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
7. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
8. การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
9. การนิเทศการศึกษา
10. การแนะแนว
11. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
12. การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
13. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
14. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กร หน่วยงาน

สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15. การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
16. การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
17. การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 6-7) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจงานบริหารวิชาการ ไว้ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. ด้านการวัดผลประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
6. ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. ด้านการนิเทศการศึกษา
8. ด้านการแนะแนวการศึกษา
9. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา
10. ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กร หน่วยงาน

และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

พงษ์ศักดิ์ ขอจงดี (2552, หน้า 32) กำหนดขอบข่ายงานวิชาการตามภารกิจหลัก 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. ด้านการวัด การประเมิน และเทียบโอนผลการเรียน
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากแนวคิดของนักวิชาการ ผลงานการวิจัย และหน่วยงานทางการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนมากมีความคิดเห็นเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารวิชาการสอดคล้องกันและคล้ายคลึงกัน ที่มีความแตกต่างกันเป็นเพียงรายละเอียดปลีกย่อย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปและสังเคราะห์ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาของ เขต 1 ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง ตามแนวคิดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. ด้านการจัดการเรียนรู้
3. ด้านสื่อการเรียนรู้
4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
5. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

ขอบเขตการบริหารงานวิชาการ

ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 1-10)

1. ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

ปัจจุบันได้มีการประกาศใช้หลักสูตรใหม่ที่เรียกว่า “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551” เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางเพื่อให้สถานศึกษาจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นกิจกรรมที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตร การบริหารหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 1-10) ได้แก่

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

หลักการ

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
 2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
 3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
 4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
 5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย
- ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 6) ดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและ

ความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

มาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นมาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่า ต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถที่จะคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทร และสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาพของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียน ประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) การศึกษาระดับนี้ เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดระดับพื้นฐาน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์ และสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตนมีทักษะในการคิดวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) การศึกษาระดับนี้ เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

การจัดเวลาเรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี โดยมีเวลาเรียนวันละ ไม่เกิน 5 ชั่วโมง

2. ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียนมีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค มีเวลาเรียน วันละ ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการ ดังนี้

1. ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

2. ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดและสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติมระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษาและ
เกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สถานศึกษาอาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับ
สาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย และกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมงนั้น เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติกิจกรรมแนะแนวกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วนกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

ระดับประถมศึกษา (ป. 1-6) รวม 6 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1-3) รวม 3 ปี จำนวน 45 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 4-6) รวม 3 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

หลักสูตรเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการศึกษา ระบบการศึกษาของสังคมใดก็ตามจะเจริญก้าวหน้าต้องอาศัยหลักสูตรเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานเพราะหลักสูตรรวมกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหลายเข้าด้วยกันทั้งหมด เพื่อเป็นรากฐานของกระบวนการเรียนการสอน ฉะนั้นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรเป็นอย่างดี เพื่อการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ คือ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549, หน้า 112) ให้ความหมายไว้ว่า หลักสูตรการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

ปิยนุช ทองพรม (2550, หน้า 25) การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยที่ไม่เคยมีหลักสูตรมาก่อน และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่วางไว้

เกรียงไกร พิธีธรรมมั่ง (2551, หน้า 20) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยที่ไม่เคยมีหลักสูตรนั้นมาก่อน หลังจากนั้นมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นทั้งทางด้านหลักการของหลักสูตร การวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหา วิชา การเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้

พัชรพงษ์ สุขแสวง (2551, หน้า 22) ได้สรุปแนวทางการปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้ดังนี้ คือ การศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 วิเคราะห์และประเมินสถานศึกษาเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียน การสอน นิเทศการใช้หลักสูตร ปรับปรุงและพัฒนาสูตรตามความเหมาะสม

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยที่ไม่เคยมีหลักสูตรนั้นมาก่อน และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ แนวในการปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 34)

1. ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น
2. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมและประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่าง ๆ ที่กำหนดให้มีในหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหาสาระทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามเหมาะสม

4. นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ ใช้หลักสูตรให้เหมาะสม

5. นิเทศการใช้หลักสูตร

6. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

7. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

การนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวตประสงค์แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเป็นสิ่งที่บอกให้ครูผู้สอนรู้ว่าจุดหมายปลายทางของการจัดการเรียนการสอนนั้นคืออะไร และในระหว่างที่ทำการสอนต้องใช้สื่อหรืออุปกรณ์ช่วย หรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผล หรือต้องมีวิธีการปรับปรุงการสอนอย่างไร ผู้เรียนจึงสามารถเรียนรู้และได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย การเรียนการสอนจะบรรลุผลได้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะต้องมีสิ่งที่จะช่วยกำหนดแนวทางเพื่อให้แต่ละฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องซึ่งกันและกัน และสิ่งดังกล่าว คือ หลักสูตร ถ้าไม่มีหลักสูตร ก็สอนไม่ได้เพราะไม่รู้ว่าจะสอนอะไร หรือถ้าสอนโดยคิดเอาเองก็จะเกิดความสับสนโดยอาจสอนซ้ำไปซ้ำมา ผลการเรียนก็จะเป็นไปตามที่คาดหวังไว้

สุรางค์ เจริญนาน (2550, หน้า 30) ได้กล่าวว่า หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำทฤษฎีจากหนังสือไปสู่กระบวนการปฏิบัติ โดยการจัดเตรียมเป็นประมวลประสงค์ต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง

วรรณวิสา สุชินัย (2552, หน้า 32) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นกิจกรรมที่กว้างขวางมาก แต่จะมีลำดับขั้นตอนไว้อย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจและการวิเคราะห์หลักสูตรการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรอันเป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดบุคลากร การจัดปัจจัยสนับสนุนการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การวัดผลประเมินผล การเรียนการสอนการนิเทศติดตามผล และสิ่งที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้คือ การสอนของครู ซึ่งเชื่อว่าทุกขั้นตอนเหล่านี้ หากดำเนินไปอย่างมีคุณภาพแล้ว ก็เป็นการนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมายของหลักสูตรได้

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำมาตรฐานการเรียนรู้ไปสู่หลักสูตรสถานศึกษาและการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพราะเป็นขั้นตอนของการนำสิ่งที่คาดหวังใน

ระดับชาติ ไปก่อให้เกิดผลในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น การนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอน ให้เชื่อมโยงกับมาตรฐาน ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาสาระที่สอน กิจกรรมการเรียนรู้ ชิ้นงาน/ภาระงานที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติ เกณฑ์การวัดและประเมินผล สื่อการเรียนรู้ ต้องเชื่อมโยงสะท้อนสิ่งที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนที่ระบุไว้ในมาตรฐานการเรียนรู้ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายจึงจำเป็นต้องอย่างยั้งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ สำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างแท้จริง

2. ด้านการจัดการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกระบวนการที่ครูแปลงหลักสูตร ไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายและหลักการที่วางไว้ในหลักสูตร ซึ่งต้องผ่านกระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ งานการเรียนการสอนจึงเป็นหัวใจของงานวิชาการ โรงเรียน ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานด้านนี้เป็นอย่างดี การจัดกระบวนการเรียนการสอนจึงจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ปิยนุช ทองพรม (2550, หน้า 30) กล่าวว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูอาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรม ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ภารดี อนันต์ฉาวี (2551, หน้า 282) ได้สรุปแนวทางการปฏิบัติการพัฒนาและการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระ และหน่วยการเรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ประสบการณ์ การประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และปฏิบัติจริง การส่งเสริมให้รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง การผสมผสานความรู้ต่าง ๆ ให้สมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับเนื้อหา สาระกิจกรรม ทั้งนี้ โดยจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือเครือข่าย ผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่นเข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามความเหมาะสม

3. จัดให้มีการนิเทศการเรียนการสอนแก่ครูในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยเน้นการนิเทศที่ร่วมมือช่วยเหลือกันแบบกัลยาณมิตร เช่น นิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนร่วมมือ หรือแบบอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 20-21) การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามเป้าหมายหลักสูตร ผู้สอนพยายามคัดสรรกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้โดยช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งปลูกฝังเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญให้ผู้เรียนบรรลุตามเป้าหมาย

1. หลักการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เชื่อว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม

2. กระบวนการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติจริง ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย

กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝน พัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาให้เข้าใจถึงมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แล้วจึงพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรมีบทบาท ดังนี้

4.1 บทบาทของผู้สอน

4.1.1 ศึกษาวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน

4.1.2 กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้และทักษะ กระบวนการที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการ และความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.1.3 ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย

4.1.4 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

4.1.5 จัดเตรียมและเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4.1.6 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

4.1.7 วิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

4.2 บทบาทของผู้เรียน

4.2.1 กำหนดเป้าหมาย วางแผน และรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง

4.2.2 เสาะแสวงหาความรู้ เข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อความรู้ ตั้งคำถาม คิดหาคำตอบหรือหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ

4.2.3 ลงมือปฏิบัติจริง สร้างสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

4.2.4 มีปฏิสัมพันธ์ ทำงาน ทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและครู

4.2.5 ประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นรูปแบบการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับจุดประสงค์ และบูรณาการเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ของผู้เรียน สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ ตลอดจนเหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน เน้นกระบวนการการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียน โดยผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมตามความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้วางแผนในการนำหลักสูตรมาใช้ในการจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย ใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม ประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตร เนื้อหาสาระ และจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีความสุข สนุกสนาน มีชีวิตชีวา กระตือรือร้นในการเรียนรู้

3. ด้านสื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ หรือสื่อการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ หรือจุดหมายที่วางไว้ และ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจัดได้ว่าเป็นสื่อการเรียนรู้อย่างหนึ่ง หรือเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา เช่น ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่องนอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ช่วยจัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารและจัดการเทคโนโลยีเพื่อช่วยการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนสิ่งที่สำคัญที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน คือสื่อการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายยิ่งขึ้น มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงสื่อการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

กิดานันท์ มลิทอง (2549, หน้า 100) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หรืออาจจะเรียกสั้น ๆ ว่า “สื่อการสอน” หมายถึง สิ่งใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิดีโอ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ แผนภูมิ รูปภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นวัสดุบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน หรือเป็นอุปกรณ์เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาสิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางทำให้การสอนส่งไปถึงผู้เรียน

วิวรรณ จันทร์เทพย์ (2555, หน้า 8) ให้ความหมายของสื่อการสอน (Instructional Media) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับการสอนของครูไปถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามจุดประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้เป็นอย่างดี สื่อที่ใช้ในการสอนนี้อาจจะเป็นวัตถุสิ่งของที่มีตัวตน หรือไม่มีตัวตนก็ได้ เช่น วัตถุสิ่งของตามธรรมชาติ ปรากฏการณ์

ตามธรรมชาติ วัสดุสิ่งของที่คิดประดิษฐ์หรือสร้างขึ้นสำหรับการสอน คำพูดท่าทาง วัสดุ และเครื่องมือสื่อสาร กิจกรรมหรือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการสอนนั้นมีมากมายและได้พัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่อยู่เสมอตามความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นักเทคโนโลยีการศึกษา ได้กำหนดและแบ่งประเภทของสื่อการสอนไว้ หลายท่านด้วยกัน ดังนั้น สรุปจากการที่นักเทคโนโลยีการศึกษาได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนไว้นั้น พอจะสรุปได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ (วิวรรณ จันทร์เทพย์, 2555, หน้า 9)

1. ประเภทวัสดุ (Material or Software) เป็นสื่ออยู่ในรูปของภาพ เสียง หรือตัวอักษรแยกได้เป็น 2 ชนิด คือ

1.1 ชนิดที่สามารถสื่อความหมายได้ด้วยตัวของมันเอง เช่น รูปภาพ แผนภูมิ ภาพวาด หนังสือ เป็นต้น

1.2 ชนิดที่ต้องอาศัยเครื่องมือเสนอเรื่องราวไปสู่ผู้เรียน เช่น ภาพโปรเจกต์ สไลด์ แถบบันทึกเสียง ภาพยนตร์ เป็นต้น

2. ประเภทเครื่องมือ (Hardware or Equipment) หมายถึง เครื่องมือที่เป็นตัวกลางส่งผ่านความรู้ไปสู่ผู้เรียน เช่น เครื่องฉายชนิดต่าง ๆ เครื่องเสียงชนิดต่าง ๆ เครื่องรับและส่งวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งต้องอาศัยวัสดุประกอบเช่น ภาพยนตร์ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ เป็นต้น

3. ประเภทเทคนิคหรือวิธีการ (Technique or Method) หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการที่จะใช้ร่วมกับวัสดุและเครื่องมือ หรือใช้เพียงลำพังในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การสาธิต การทดลอง การแสดงละคร การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

ปวิณยา สุวรรณรัฐโชติ (2552, หน้า 16) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. บุคคล (People) ทรัพยากรบุคคล เช่น ครูหรือผู้บริหารการศึกษาซึ่งได้รับการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี ถือเป็นสื่อสำคัญในการขยายหรือสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ บุคคลที่มีความรู้และทักษะในอาชีพตนเองก็สามารถที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่จะถ่ายทอดความรู้และทักษะเฉพาะให้กับผู้เรียนได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น วิศวกร ปราชญ์ชาวบ้าน พนักงานธุรกิจ ผู้นำทางศาสนา เป็นต้น ถึงแม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะไม่ได้รับการอบรมโดยตรงให้เป็นนักการศึกษา แต่ด้วยความรู้และทักษะอันเป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะก็สามารถที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้

2. วัสดุ (Material) วัสดุทางการศึกษาที่บรรจุเนื้อหาการเรียนการสอน ได้แก่ วัสดุทัศน เทปเสียง ซึ่งในปัจจุบันเก็บในรูปแบบของแผ่นซีดีรอมหรือแผ่นดีวีดี รวมถึงเกมคอมพิวเตอร์ ภาพยนตร์สารคดีต่าง ๆ

3. สถานที่ (Setting) สถานที่ในที่นี้หมายถึงสภาพแวดล้อมที่มีส่วนสร้างเสริม ประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น ห้องสมุด สนามเด็กเล่น หอประชุม เป็นต้น ส่วนสถานที่ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ในชุมชน ได้แก่ อาคารสถานที่ที่เป็นประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น โรงงาน วัด ถนน พิพิธภัณฑ์ชุมชน สวนสาธารณะ อุทยานและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น

4. เครื่องมือและอุปกรณ์ (Tools and Equipment) เป็นทรัพยากรการเรียนรู้ที่ช่วยในการผลิตหรือเป็นเครื่องช่วยนำเสนอร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ มักเป็นเครื่องมือทางด้าน โสตทัศนูปกรณ์ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมใช้ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์เครื่องมือ เช่น กระดาษ ไขควง กาว กรรไกร

5. กิจกรรม (Activities) เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้มีการดำเนินงานร่วมกับแหล่ง ทรัพยากรอื่น ๆ การสอนแบบ โปรแกรม สถานการณ์จำลองและเกม ทักษะศึกษา กระบวนการกลุ่ม การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ได้พัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของคน ให้คน พัฒนาประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของ การจัดการศึกษา เช่น ส่งเสริมการเรียนรู้ต่อเนื่องนอกระบบโรงเรียน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ช่วยจัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารและจัดการเทคโนโลยีเพื่อช่วยการเรียนการสอน

ปิยบุษ ทองพรม (2550, หน้า 45) ได้สรุปว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ทางการศึกษา หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูอาจารย์บรรลุผล โดยการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่มีความหลากหลาย และได้เลือกพัฒนาและใช้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างได้ผล สื่อและเทคโนโลยีควรเน้นตั้งแต่จัดทำ จัดหาจากท้องถิ่น ไปจนถึงสื่อที่ทันสมัยเป็นสากล

แนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อ และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและ การบริหารวิชาการ

2. ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอน

3. จัดทำจัดการสื่อสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานด้านวิชาการ

4. จัดทำจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และเสริมความรู้ของผู้สอน

5. ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม หลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่าง ระหว่างบุคคลของผู้เรียน

6. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์ และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์และประเมิน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ นั้น อย่างสม่ำเสมอ

7. ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการสอนและการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น

8. จัดให้มีการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินการเกี่ยวกับสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเป็นระยะ ๆ

เกรียงไกร ปริธรรมมัง (2551, หน้า 31) ได้สรุปว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา หมายถึง การส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ของ ครูอาจารย์บรรลุผล โดยการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่มีความหลากหลาย เหมาะสม และเพียงพอให้ครูอาจารย์ได้เลือกใช้และพัฒนาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างได้ผล และสื่อเทคโนโลยีควรเน้นตั้งแต่การจัดทำ จัดหาจากท้องถิ่นจนถึงสื่อที่ทันสมัยเป็นสากล

เกสร ใจชื่น (2551, หน้า 35) สรุปว่าการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ทางการศึกษาเป็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา วิเคราะห์ ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนการสอนและการบริหารวิชาการ การส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และ นวัตกรรมการเรียนการสอน การจัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานด้านวิชาการ การประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหาพัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ และการประเมินผลการพัฒนาการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

พัชรพงษ์ สุขแสง (2551, หน้า 24) ได้สรุปแนวทางการปฏิบัติการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ได้ดังนี้ คือ ศึกษา วิเคราะห์ การใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียน

การสอน และการบริหารวิชาการ จัดหาสื่อและส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อ พัฒนาสื่อ และนวัตกรรม การเรียนการสอน

การดี อนันต์นาวี (2551, หน้า 283) ได้สรุปแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ความจำเป็นในการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการ

2. ส่งเสริมให้ครูผลิต พัฒนาสื่อ และนวัตกรรมการเรียนการสอน

3. จัดหาสื่อและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนางาน ด้านวิชาการ

4. ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหาพัฒนา และการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษา บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น

5. การประเมินผลการพัฒนาใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สรุปได้ว่า การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หมายถึง การวิเคราะห์ ความจำเป็น การจัดหา จัดซื้อ จัดทำ เพื่อให้ได้มาซึ่ง วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคโนโลยี ที่สามารถใช้เป็นตัวกลางช่วยถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ให้เกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็ว ขึ้น เกิดความเข้าใจ เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมสู่ประสบการณ์ใหม่ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ การสอนของครูอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยครูผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกใช้ สื่อประเภทต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ๆ

4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผลประเมินผลการศึกษา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การบริหาร งานวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการที่ตรวจสอบว่าผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมาย ปลายทางตามที่หลักสูตรต้องการหรือไม่ ผลจากการวัดจะเป็นข้อมูลที่จะช่วยให้ครูผู้สอนได้นำไป พิจารณาหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่องและจุดอ่อนในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนั้นการวัดผลประเมินผลการเรียน การสอนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่งที่ผู้เกี่ยวข้องควรศึกษา ได้มีนักการศึกษา ให้ความหมายของการวัดผลและประเมินผลไว้หลายแนว ดังนี้

สมชาย ล้อมวงศ์ (2549, หน้า 30) ได้กล่าวว่า การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติในการวัดผล การกำหนดเกณฑ์การประเมิน เป็นกระบวนการที่จะทำให้ทราบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนมีข้อดีข้อเสียอย่างไร เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดหรือไม่

เป็นกระบวนการประเมินค่าความเจริญก้าวหน้าของผู้เรียน ทั้งในระหว่างเรียนและเมื่อสิ้นสุดการเรียน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียน

ทวีศักดิ์ บัณคม (2550, หน้า 51) ได้กล่าวว่า การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนนั้น จะต้องสามารถวัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย และเป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ร่องรอย หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน อย่างเป็นระบบ เพื่อประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ในระบบการศึกษา ที่มีมาตรฐานเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน การวัดผลประเมินผลในทุกระดับ ทั้งระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา และระดับชาติ ต้องเชื่อมโยงและสะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าของผู้เรียน เมื่อเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างชัดเจน

เสาวลักษณ์ สงวนไพร (2551, หน้า 43) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผล คือ กระบวนการที่จะให้ได้มาซึ่งจำนวนหรือปริมาณ โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน การทดสอบ การสอบถามสัมภาษณ์ แล้วนำผลที่ได้มาพิจารณา เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน แล้วตัดสินออกมาว่า สูง ต่ำ กว่าเกณฑ์ หรือ เก่ง อ่อนประการใด เป็นต้น ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลจึงเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ และดำเนินการให้เกิดขึ้นในโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อจะนำผลการวัดผลและประเมินผล ไปปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการต่อไป

สรุปได้ว่า การวัดผลประเมินผลเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียน ในการที่ต้องสนใจและเอาใจใส่อย่างยิ่ง จะต้องกำหนดนโยบายและวางแผนเกี่ยวกับการวัดผล โดยยึดถือระเบียบอย่างเคร่งครัดให้ตรงกับจุดประสงค์และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ตลอดจนแจ้งผลการเรียน ของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบอย่างสม่ำเสมอ พร้อมกับรับฟังข้อมูลจากผู้ปกครองนักเรียน ทั้งนี้ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงด้านการวัดผลและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้มี นักการศึกษาได้กำหนดแนวทางการวัดผลและประเมินผลไว้หลายแนว ดังนี้

ชาลินี ฉายรัตน์ (2550, หน้า 41) ได้กล่าวว่า การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอน ผลการเรียน หมายถึง การประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง โดยวิธีการประเมินผู้เรียนในหลาย ๆ วิธี ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรมกิจกรรมร่วมกิจกรรม การใช้แฟ้มสะสมงาน การทดสอบ การสัมภาษณ์ ควบคู่กันไปกับกระบวนการเรียนการสอน มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผลและประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับ มาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรม การเรียนรู้

3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินผลตามสภาพจริงจากกระบวนการปฏิบัติและผลงาน

4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

5. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

การดี อนันต์นาวี (2551, หน้า 283) ได้สรุปแนวทางการปฏิบัติการวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน ดังนี้

1. กำหนดระเบียบแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษา

2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และการประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน

4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

5. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

สรุปงานวัดผลประเมินผลการเทียบโอน หมายถึง กระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้ และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. กำหนดระเบียบแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผล ประเมินผลของสถานศึกษา

2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และการประเมินผลแต่ละรายวิชาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา สาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากกระบวนการ การปฏิบัติ และผลงาน

4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น สถานประกอบการ และอื่น ๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

5. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การปฏิบัติในการวัดผล การกำหนดเกณฑ์การประเมิน เป็นกระบวนการที่จะทำให้ทราบว่ากิจกรรมการเรียนการสอนมีข้อดี

ข้อเสียอย่างไร และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือไม่ เป็นกระบวนการประเมินค่าความก้าวหน้าของผู้เรียน ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนและตัดสินผลการเรียน และผู้สอนต้องจัดทำเอกสารบันทึกข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการวัดผลประเมินอย่างเป็นระบบชัดเจน เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข ส่งเสริมผู้เรียน ใช้เป็นหลักฐานสำหรับการสื่อสารผู้เกี่ยวข้อง และเป็นหลักฐานที่ตรวจสอบได้ อันแสดงให้เห็นถึงความโปร่งใสและยุติธรรมในการประเมิน

สรุปได้ว่า การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน หมายถึง การประเมินผู้เรียนตามสภาพจริง โดยวิธีการประเมินผู้เรียนหลายวิธี ๆ ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน และการร่วมกิจกรรม การใช้แฟ้มสะสมงาน การทดสอบ การสัมภาษณ์ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน

5. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นระบบที่จะทำให้สถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานอย่างมีทิศทาง โดยกำหนดกรอบแนวทาง การดำเนินงานอย่างมีเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษามีแนวทางปฏิบัติเพื่อบูม่งสู่ความสำเร็จ การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา มีดังนี้

1. ด้านการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

1.1 การเตรียมความพร้อม การดำเนินการขั้นตอนนี้ เป็นการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ด้านทรัพยากรอื่น ๆ และกำหนดผู้รับผิดชอบรวมทั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1.1.1 ความพร้อมด้านบุคลากร เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน แรงจูงใจในการทำงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาควรจัดประชุมชี้แจงความจำเป็น และความสำคัญในการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้บุคลากรทุกคนทราบและจัดบุคลากรรับผิดชอบประเมินมาตรฐานตามตัวบ่งชี้

1.1.2 ความพร้อมด้านทรัพยากรอื่น ๆ ได้แก่ งบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องจัดตั้งสำนักงานประกันคุณภาพภายใน สื่อ อุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการประมวลผล เนื่องจากการประกันคุณภาพภายในส่วนใหญ่จะเป็นกระบวนการประเมินที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บข้อมูล โดยใช้เครื่องมือ (แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก และแบบสังเกต ฯลฯ) ดังนั้นสถานศึกษาจะต้องจัดเตรียมงบประมาณสำหรับการประกันคุณภาพภายในไว้โดยเฉพาะ รวมถึงสื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นระบบในการดำเนินงาน

1.1.3 การกำหนดผู้รับผิดชอบและกำหนดบทบาทหน้าที่ ถึงแม้ว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นภาระหน้าที่ของบุคลากรทุกคน แต่การแต่งตั้งคณะทำงานโดยเฉพาะจะทำให้การดำเนินงานคล่องตัว สะดวก รวดเร็ว โดยเฉพาะในส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และสรุปผลในภาพรวมของสถานศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด อันได้แก่

1.1.3.1 คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา มีหน้าที่พิจารณากำหนดมาตรฐานและตัวบ่งชี้และการประกันคุณภาพภายในจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษา แผนปฏิบัติงานประจำปี กำหนดคณะทำงานเพื่อดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

1.1.3.2 คณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน มีหน้าที่วิเคราะห์มาตรฐานจัดทำคู่มือ ใบบาง คู่มือกำกับติดตาม และเขียนรายงานประเมินตนเอง

1.1.3.3 คณะทำงานประกันคุณภาพภายใน รับผิดชอบการประเมินตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนด

คณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง วัตถุประสงค์และประเมินผล มีเจตคติที่ดี มีแรงจูงใจในการทำงานประกันคุณภาพภายใน มีความรู้ความสามารถในการสร้างเครื่องมือ การประมวลข้อมูลที่จัดเก็บและการเขียนรายงาน มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา มีภาวะผู้นำ รอบรู้ภาวะงานของสถานศึกษา และเข้าใจมาตรฐาน การการศึกษาเป็นอย่างดี องค์ประกอบคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วยบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่เป็นประธานกรรมการ ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่เป็นรองประธานกรรมการ หัวหน้าแผนกวิชา/ ตัวแทน ผู้ปกครอง/ ชุมชน ตัวแทนนักเรียน/ ศิษย์เก่า หัวหน้างานวิจัย/ วัตถุประสงค์ประเมินผล มีบทบาทหน้าที่ เป็นกรรมการ หัวหน้างานวัตถุประสงค์และประเมินผล/ งานวิจัย หัวหน้างานศูนย์ข้อมูล มีบทบาทหน้าที่ เป็นผู้ช่วยเลขานุการ

1.2 กลยุทธ์การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

1.2.1 คณะกรรมการบริหารสถานศึกษากำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน

1.2.2 กระจายความรับผิดชอบให้ทุกคนมีส่วนร่วม

1.2.3 ให้ส่งเสริมสนับสนุนอย่างต่อเนื่องด้วยการนิเทศ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และขวัญกำลังใจการทำงาน

1.2.4 มีการกำกับติดตามและรายงานความก้าวหน้าของผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

1.3 การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา การประกันคุณภาพภายในไม่ใช่เป็นการทำงานที่เพิ่มภาระให้แก่บุคลากรในสถานศึกษา แต่เป็นงานที่ต้องทำเป็นประจำ และถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานปกติที่ต้องมีการตรวจสอบและพัฒนาปรับปรุงตนเองตลอดเวลา ซึ่งสถานศึกษาได้ทำอยู่ตลอดเวลา แต่อาจไม่ได้มีการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ ดังนั้นก่อนทำการประเมินจะต้องศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษาว่าอยู่ในสภาพใด จุดใด โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่แล้ว รายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษาในช่วงที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเพื่อเป็นฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่าควรกำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาในทิศทางใดในอนาคต โดยสถานศึกษาจัดทำคำสั่งให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุม

1.4 การทำความเข้าใจกับบุคลากรในสถานศึกษากับสภาพและผลการดำเนินงานของสถานศึกษา การประกันคุณภาพภายในนั้นจะต้องทำความเข้าใจให้ตรงกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคน โดยสถานศึกษาจะต้องเชิญบุคลากรทุกคนเข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ในช่วงเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันและทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต โดยยึดแผนพัฒนาสถานศึกษาเป็นหลัก และควรวิเคราะห์นโยบาย/โครงการของตนเอง ว่าสอดคล้องกับมาตรฐานมากน้อยเพียงใด ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจให้ตรงกันของบุคลากร ดังนี้ จัดทำคำสั่งให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าร่วมประชุมแล้ว ดำเนินการประชุมทำความเข้าใจนโยบายการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และสรุปข้อตกลงแนวปฏิบัติ จัดทำรายงานการประชุม

1.5 มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินสถานศึกษาจำเป็นต้องมีคำสั่งแต่งตั้งบุคลากรทุกคนรับผิดชอบในการประเมินสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงาน โดยให้บุคลากรศึกษามาตรฐานที่รับผิดชอบทั้งตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน รวมทั้งสำรวจสภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐานที่รับผิดชอบ

1.6 การกำหนดกรอบการประเมินเป็นการกำหนดแนวทางในการประเมินภายในว่ามีกระบวนการดำเนินงานอย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ และควรดำเนินการเมื่อใด

1.7 การกำหนดเกณฑ์การประเมินเป็นการกำหนดเกณฑ์การตัดสินการดำเนินงานตามตัวบ่งชี้ที่กำหนด ซึ่งต้องทำอย่างเปิดเผยและเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดเกณฑ์การตัดสินที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

1.8 การกำหนดวิธีการที่ใช้ในการประเมินเป็นการออกแบบวิธีการเก็บข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินและแหล่งผู้ให้ข้อมูล

1.9 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการกำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1.10 การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษาเป็นการนำผลประเมินมาใช้วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา ซึ่งจะได้อะไรที่จะช่วยในการหาแนวทางการพัฒนาตนเองในส่วนที่ต้องแก้ไข โดยการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา

1.11 แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาเป็นวิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา โดยสถานศึกษาควรหาทางช่วยตนเองก่อน ในการนี้การแก้ปัญหายังนอกเหนือความสามารถของสถานศึกษาอีกอาจหาแนวทางอื่น เช่น การขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

1.12 การทำรายงานการประเมินตนเองเป็นการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (Self-assessment Report) ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ เพื่อแสดงความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบการประเมินภายนอกเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น

1.13 การใช้ประโยชน์จากการประเมินตนเองเป็นการนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาปรับปรุงตนเองสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ครู-อาจารย์ ผู้บริหาร ผู้ปกครอง หรือใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจวางแผนพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ต้องร่วมกันวางแผน และดำเนินการตามแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา และเป็นการที่สถานศึกษาต้องร่วมกันตรวจสอบ เพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา เมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้ว หน่วยงานในเขตพื้นที่และต้นสังกัดก็เข้ามาช่วยติดตาม และประเมินคุณภาพเพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีความอุ่นใจ และเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ ซึ่งการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) คือ การวางแผน (P) การปฏิบัติตามแผน (D) การตรวจสอบประเมินผล (C) การพัฒนาปรับปรุง (A) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 11 อ้างถึงใน ลักษณะวดี วีวรรณ, 2555, หน้า 26)

กล่าวสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา โดยการจัดประชุมชี้แจง การแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดระบบสารสนเทศ กำหนดมาตรฐาน

การศึกษาและระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อเตรียมรองรับการประเมินภายนอก

จากขอบเขตการบริหารงานวิชาการ สรุปได้ว่า งานบริหารวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารงาน โรงเรียน ซึ่งผู้บริหาร ครู และบุคลากรจะต้องให้ความสำคัญต่องานบริหารวิชาการ และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ งานบริหารวิชาการเป็นงานที่มีขอบข่ายครอบคลุมกว้างขวาง ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้การนิเทศการศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและการส่งเสริม สนับสนุน ประสานความร่วมมือกับบุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับออกฟอร์ด (Oxford advanced learner's dictionary of current English, 1994) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วม (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่าการมีส่วนร่วมโดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้น คำว่าการมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็น ที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชน ที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชน ไม่ว่าจะผ่านทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน (กระทรวงแรงงาน, 2550, หน้า 12)

บาร์นาร์ด (Barnard, 1972, p. 185) กล่าวว่า ความสำเร็จขององค์การเกิดจากความร่วมมือของทุกส่วนขององค์การที่มีเป้าหมายตรงกัน มีจิตสำนึก มีการติดต่อสื่อสารสองทาง มีความเต็มใจ

องค์การสหประชาชาติ (United Nations Department of Economic and Social Affairs [UN/ DSEA], 1981, p. 5) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ว่าหมายถึง การสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนเข้ามา มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ และเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินการพัฒนา รวมถึงมีส่วนในการรับผลประโยชน์จากผลของการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน

เดวิด และนิวสตรอม (Davis & Newstrom, 1985, p. 8) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง เรื่องของเกี่ยวข้องกับใจ และความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลที่มีต่อกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของกลุ่ม หรือเป็นแรงกระตุ้นที่ช่วยทำให้มีความสำเร็จซึ่งเป็นเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นความรับผิดชอบต่อกิจกรรมร่วมกันด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้อง (Enrolment) การช่วยเหลือ (Contribution) และการร่วมรับผิดชอบ (Responsibility)

ยูพาพร รูปงาม (2545, หน้า 5 อ้างถึงใน ทัพพพงษ์ เกื้อชาติ, 2554, หน้า 8) การมีส่วนร่วม (Participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการเกิด ความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจอย่างมีเหตุและผลเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมหรือกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งของกิจการหรือหน่วยงาน รวมถึงการที่ผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีบทบาทร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่ถูกต้องเป็นการล่วงหน้า เพื่อเตรียมการที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลง และมีโอกาสที่จะแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ตลอดจนการร่วมติดตาม ประเมินผล รวมทั้งยินดีให้ความร่วมมือ สนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ให้บรรลุถึงผลที่พึงประสงค์ต่อไป ทั้งนี้การมีส่วนร่วมนี้เป็นการมีส่วนร่วมของทั้งปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1978 อ้างถึงใน วิทยา ทิพย์ทอง, 2548, หน้า 18) ได้เสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และตัดสินใจด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและ
การบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

ขั้นตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้
ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม

ขั้นตอนที่ 4 การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับประโยชน์ในชุมชนเท่าเทียมกัน
ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว ประโยชน์ต่อสังคมหรือในรูปของวัตถุก็ได้

โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1980, pp. 213-218) ได้แบ่งรูปแบบของการมี
ส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ
การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของ
การเข้าร่วมโดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการให้
ความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ
ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ทางบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบ
การดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

องค์การสหประชาชาติ (UN/ DSEA, 1981, p. 8) ได้สรุปรูปแบบและระดับของการมี
ส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนามี 3 รูปแบบใหญ่ คือ

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งเป็นการร่วมโดยอาสาสมัครหรือ
การรวมตัวกันขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำที่มิได้รับความช่วยเหลือจาก
ภายนอก
2. การมีส่วนร่วมแบบชักจูง (Induced) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการความเห็นชอบ
หรือการสนับสนุนจากรัฐบาล
3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercive) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบาย
ของรัฐบาล ภายใต้การจัดการของเจ้าหน้าที่รัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

อำนาจ อนันตชัย (2527, หน้า 126-130 อ้างถึงใน พงศ์ภักดิ์ ทิพย์วันทน, 2552, หน้า 48)
ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมสรุปความได้ ดังนี้

1. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Moral) ขวัญ เป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ความกระตือรือร้น ความหวัง ความกล้า และความเชื่อมั่น ในทางตรงกันข้ามก็อาจแสดงออกในรูปของความหวาดระแวง ความเฉื่อยชา เฉยเมย และขาดความเชื่อมั่น ความสำคัญของขวัญในการทำงานมีมาก คนเรามีความต้องการทางกายและใจ ถ้าคนมีขวัญดี ผลการทำงานก็สูงตามไปด้วย แต่ขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกที่ว่าคนอื่นเห็นความสำคัญของงานที่ตนทำอย่างไรด้วย การสร้างขวัญให้ก็ต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น ไม่เอารัดเอาเปรียบคอยสำรวจพฤติกรรมา เป็นแนวทางแก้ไขและเป็นแนวทางตรวจสอบผู้ปฏิบัติ ด้วยการปรับความสัมพันธ์ เช่น ให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การกำหนดมาตรฐานความดีความชอบ เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็น และการให้คำปรึกษาหารือ ผู้ร่วมงานจะสร้างขวัญในการทำงานได้มาก คนทำงานที่มีขวัญดีจะเกิดมีความสำนึกในการรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีนั้นย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่นกัน

2. ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกราชาชาตินิยม (Nationalism) ชาตินิยม เป็นความรู้สึกเป็นตัวเองที่จะอุทิศ หรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ร่วมของชาติ มีความพอใจในชาติของตน พอใจในเกียรติภูมิ จงรักภักดีผูกพันท้องถิ่น มักจะเห็นชัดในการรวมตัวของกลุ่ม เสรีภาพของชาติ และค่านิยมระหว่างชาติ มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการปรับปรุงดินฐานด้วยความรู้สึกราชาชาตินิยม ความมีชาตินิยมสามารถนำมาใช้ในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์การให้บรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้

3. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) ผู้นำ ได้แก่ ผู้จัดให้ความสะดวก นำสนับสนุนช่วยเหลือทำให้คนอื่นคล้อยตาม ภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่ม จูงใจคนไปยังเป้าประสงค์ประการใดประการหนึ่ง ผู้นำที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เรียกว่า ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) อาจจะเป็นผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปณิธาน (Positive Leader) คือ ทำแต่ด้านดี หรือผู้นำทางไม่ดี ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ (Negative Leader) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนหรือผู้ร่วมงานทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้นำแบบประชาธิปไตย เป็นผู้นำที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ง่าย มีความรับผิดชอบ รู้จักประนีประนอม ไม่ตัดสินใจหาข้อขัดแย้งด้วยวิธีรุนแรง อดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นคนอื่นที่แตกต่างจากตน เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมคิดปรึกษาแก้ปัญหา ทำงานและติดตามผลงาน ก่อให้เกิดความร่วมมือและร่วมใจจากผู้เกี่ยวข้องของทุกฝ่ายในการทำงาน มีความไว้วางใจ มีสัมพันธภาพ มนุษยสัมพันธ์ ร่วมมือ ประสานงานกันอย่างใกล้ชิดไม่ปล่อยเสรี

เกินควรผลการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จะทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

4. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) การใช้ระบบการบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยาก เพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน แต่ผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องของใช้ระบบการบริหาร เพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับ ก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

พงศ์ภักดิ์ ทิพย์วันนท์ (2552, หน้า 63) กล่าวว่า ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานความดีความชอบ เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความคิดเห็น นำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน ทฤษฎีการสร้างความรู้สึกลึกซึ้งเป็นแนวความคิดทฤษฎีที่ทำให้บุคคลมีความรักในองค์กรและสามารถที่จะทำงานเพื่อองค์กรได้ จึงสามารถนำมาใช้ในการมีส่วนร่วม โดยจะทำให้บุคคลต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าความสำคัญของการมีส่วนร่วมหลายท่าน ดังต่อไปนี้

สมยศ นาวิการ (2545, หน้า 25-26 อ้างถึงใน อิทธิเดช สิทธิจันทร์, 2553, หน้า 15)

กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การยอมรับการเปลี่ยนแปลงมีมากกว่า จากการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งให้เห็นว่า เมื่อมีบุคคลมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางด้านการเปลี่ยนแปลง พวกเขาจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เมื่อการเปลี่ยนแปลงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่บังคับต่อพวกเขาโดยบุคคลบางคนแล้ว พวกเขาโน้มเอียงที่จะต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจึงเป็นแนวทางที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง และทำให้พนักงานมีจิตใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความราบรื่นมากขึ้น เมื่อใช้การมีส่วนร่วม ทำให้ความไม่พอใจของกลุ่มถูกเปิดเผยออกมา ความไม่พอใจเหล่านี้สามารถยุติได้ โดยการอธิบายอย่างตรงไปตรงมา ความไม่พอใจที่ไม่ได้รับการแก้ไข หรือซ่อนเร้นอยู่อาจจะทำให้เกิดการนัดหยุดงานการทำงานช้า ๆ ความสูญเสียการขาดงาน การมีส่วนร่วมช่วยให้ลดการร้องทุกข์มีน้อยลง เนื่องจากว่า โดยปกติแล้วการร้องทุกข์เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายกับองค์กรส่วนใหญ่ การมีส่วนร่วมช่วยประหยัดเงินให้กับฝ่ายบริหารได้

3. ความผูกพันของพนักงานกับองค์กรเพิ่มขึ้น เมื่อพนักงานมีส่วนร่วมในกระบวนการที่สำคัญ เช่น การตัดสินใจ พวกเขาจะรู้สึกผูกพันต่อองค์กรมากขึ้น พวกเขาจะรู้สึกว่าพวกเขาและคำแนะนำของพวกเขาถูกให้คุณค่าโดยองค์กร ดังนั้น พวกเขาสามารถตอบสนองความต้องการ ความเชื่อถือตนเองและความสมหวังของชีวิต

4. ความไว้วางใจฝ่ายบริหารมีมากขึ้น พนักงานมีส่วนร่วมและรู้สึกไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กรพวกเขาจะรู้แรงจูงใจและความต้องการของฝ่ายบริหาร การรู้สึกเหล่านี้ทำให้พวกเขาไว้วางใจในความตั้งใจของฝ่ายบริหาร ความรู้สึกไว้วางใจเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นอย่างหนึ่งของการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

5. การบริหารผู้ได้บังคับบัญชาที่มีความง่ายมากขึ้น ถ้าหากผู้ได้บังคับบัญชาผูกพัน ยอมรับ การเปลี่ยนแปลงและไว้วางใจฝ่ายบริหารมากขึ้น การบริหารพวกเขาก็จะมีความง่ายมากขึ้น จำนวนของผู้บริหารจะน้อยลง เนื่องจากการควบคุมอย่างใกล้ชิดจะลดลง ผู้ได้บังคับบัญชาที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อพวกเขา มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานของพวกเขา มากขึ้น ดังนั้น พวกเขาเต็มใจยอมรับอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาของพวกเขามากขึ้น

6. การตัดสินใจทางการบริหารมีมากขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจทางการบริหารได้ดียิ่งขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมสามารถเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจทางการบริหารได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น ภายใต้อาณัติที่ว่า “สองหัวดีกว่าหัวเดียว” ยังคงเป็นจริงอยู่ การรวมความรู้ความสามารถของบุคคลหลายคนเข้าด้วยกัน ในการแก้ปัญหา จะนำไปสู่การตัดสินใจของการบริหารที่แข็งแกร่งอยู่ในสำนักงานเพียงอย่างเดียว

7. การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนดียิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมบังคับให้มีการติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน องค์กรหลายแห่งพบว่า การขาดการติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งขององค์กร การติดต่อสื่อสารส่วนใหญ่ในองค์กรจึงเป็นการติดต่อสื่อสารจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง ช่วยให้องค์กรมีสิ่งย้อนกลับจากพนักงานได้เป็นอย่างดี

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และเพิ่มกำลังใจของสมาชิกในองค์กร สร้างความก้าวหน้าให้กับองค์กร

การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ

การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียน เกิดขึ้นตามภารกิจของโรงเรียนได้มีการจัดแบ่งงานตามภาระงานบริหาร โรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 6 งาน ได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจกรรมนักเรียน งานธุรการการเงินและพัสดุ งานอาคารสถานที่ และงานสัมพันธ์กับชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536, หน้า 4 อ้างถึงใน ธนศิษฐ์ เรืองฮัง, 2553) ซึ่งงานวิชาการถือเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ๆ ก็ตามต่างมีความสำคัญคือการมุ่งให้ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้านการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของโรงเรียน การให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการโรงเรียน จะทำให้เกิดผลดีหลายประการ (สำเร็จ สมวงศ์, 2531, หน้า 135-136 อ้างถึงใน ธนศิษฐ์ เรืองฮัง, 2553) ได้แก่

1. ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ ทำให้งานเกิดผลดีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ
2. เมื่อครูทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทีม ทำให้การย้ายหรือลาออกจากหน่วยงานน้อยลง การขาดงานหรือความเฉื่อยชาในการทำงานก็จะไม่มีมาก จากงานวิจัยของแบรกก์ และแอนดริว (Bragg & Andrews, 1973) เกี่ยวกับการให้คนในหน่วยงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ พบว่า คนในหน่วยงานมีความพึงพอใจในการทำงานมากขึ้น อัตราการขาดงานลดน้อยลง และผลของงานเพิ่มขึ้น
3. ครูลดความขี้อิจฉา เมื่อตนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทีมใหญ่ในหน่วยงาน และในขณะเดียวกันสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างผู้บริหารและครูจะเกิดขึ้น จากผลการวิจัยของเพลกซ์ตัน (Plaxton, 1973 cited in Hoy & Tarter, 2004, p. 96) เกี่ยวกับการให้ผู้ปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทีมของกลุ่ม พบว่า ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจและมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น นอกนั้นยังพบอีกว่า การไม่กระจายอำนาจในการตัดสินใจเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานต้องการน้อยที่สุด
4. ทุกฝ่ายในองค์กรมีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงโดยครูไม่ทราบ จะทำให้ครูขาดความเชื่อมั่นและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าหากเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทีม ก็จะทำให้เขาได้รับทราบว่า เมื่อเปลี่ยนแปลงแล้วจะดีหรือไม่ดี การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงก็จะลดน้อยลงไปด้วย

5. ช่วยให้ง่ายต่อการบริหารงาน เพราะเนื่องจากเมื่อครูเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทีมก็จะเป็นการส่งเสริมให้ครูมีความรับผิดชอบสูงขึ้น ยอมรับในอำนาจหน้าที่ของผู้บริหารผู้ร่วมงาน และของตนเองมากยิ่งขึ้น การติดตามผลงานและการควบคุมอย่างใกล้ชิดก็ไม่มี ความจำเป็นอีกต่อไป

6. การที่ครูเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นทีม จะเป็นการส่งเสริมคุณภาพในการบริหารงานของผู้บริหาร เพราะในบางกรณี เมื่อเกิดปัญหขึ้น ผู้บริหารไม่สามารถจะตัดสินใจได้ การเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารงานเป็นทีมของครูจะทำให้ผู้บริหารมีข้อมูลมากขึ้น และถ้าหาก สื่อความหมายที่ดี มีความคล่องตัวสูง

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1 ซึ่งมีปัจจัยบาง ประการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ อันได้แก่ เพศ และระดับชั้นที่สอน ตามรายละเอียด ดังนี้

เพศ

เพศของครูผู้สอน ถือเป็นตัวแปรที่สำคัญตัวหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ ดังที่ไอแวนเซอร์วิช และแมตเตอร์สัน (Ivancervich & Matterson, 1987, p. 372) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน คือ เพศ อายุ และสถานภาพ

อิทธิเดช สิริจันทร์ (2553, หน้า 58) ที่ศึกษา การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเขตตำบลท่ากระดาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 2 พบว่า เพศของครูผู้สอน โดยรวม เพศชายอยู่ในระดับมาก และโดยรวมของเพศหญิงอยู่ในระดับปานกลาง และงานวิจัยของวลัยกร สารบุญ (2555) ที่วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน โรงเรียนปลวกแดงวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน จำแนกตามเพศโดยรวม แตกต่างกัน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการวัดผลประเมินผล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจเลือกเพศ เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1

ระดับชั้นที่สอน

ระดับชั้นที่สอนเป็นตัวแปรตัวหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้บุคคลมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เนื่องจากระดับชั้น หมายถึง พัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget, 1962) เชื่อว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ทุกคนมีความพร้อมที่จะต้องมีปฏิสัมพันธ์และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เกิด เพราะมนุษย์ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ผลจากกระบวนการดังกล่าวจะทำให้มนุษย์เกิดพัฒนาการของเชาวน์ปัญญา และระดับชั้นเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ มีผลทำให้การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน

ระดับชั้นที่ครูสอน หมายถึง ความแตกต่างของภาระงานของครูแต่ละระดับชั้น ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงแรกของการของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การติดต่อสื่อสาร ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นการจัดการศึกษาให้มีทักษะพื้นฐานแสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านคุณธรรม จริยธรรม และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อให้เกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตัวเอง ในด้านความสามารถ ความถนัด เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่อาชีพ ซึ่งภาระงานของครูแต่ละระดับชั้นจะแตกต่างกันตามระดับการจัดการศึกษา มีความยากง่ายตามระดับชั้นให้เหมาะสมกับวัย ทักษะประสบการณ์ ความสามารถ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียน จัดบรรยากาศ เนื้อหาการเรียนที่เกื้อหนุนกิจกรรมการเรียนรู้ ตามเป้าหมาย เหมาะสมสอดคล้อง ต่อเนื่อง ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในมิติต่าง ๆ มีความก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานคาดหวัง บทบาทหน้าที่จะแตกต่างกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 อ้างถึงใน อัจฉนพร หิรัญอมรกุล, 2552, หน้า 44) สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉนพร หิรัญอมรกุล (2552) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของครูในการบริหาร งานวิชาการ โรงเรียนเมืองพัทยา 9 (วัดโพธิ์สัมพันธ์) สังกัดเมืองพัทยา พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเมืองพัทยา 9 (วัดโพธิ์สัมพันธ์) สังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามระดับชั้นที่ครูสอน โดยรวมและรายด้าน มีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาและครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา มีส่วนร่วมมากกว่าครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจเลือกเพศและระดับชั้นที่สอน เป็นตัวแปรที่คาดว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กลุ่มอำเภอเมืองระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 แตกต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สละ กิ่งโพธิ์ (2548) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา พบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ทั้ง 8 ด้าน ใน 4 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ครูมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ขั้นตอนการร่วมดำเนินการ รองลงมาได้แก่ ขั้นตอนการร่วมตัดสินใจ ขั้นตอนการร่วมรับผลประโยชน์ และขั้นตอนที่ครูมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ขั้นตอนการร่วมประเมินผล 2) ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในการทำงานของครูน้อยกว่า 10 ปี และตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไปกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการทั้ง 8 ด้าน ใน 4 ขั้นตอน ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา มีความสัมพันธ์กับขั้นตอนการมีส่วนร่วม 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการร่วมตัดสินใจ ขั้นตอนการร่วมดำเนินการ และขั้นตอนการประเมินผลในการบริหารงานวิชาการตามภาระงาน 3 ด้าน คือ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ ด้านการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา และด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 3) ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่ที่ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ปฏิบัติหน้าที่ราชการอยู่กับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ ไม่มี ความสัมพันธ์กับขั้นตอนการมีส่วนร่วม ในการบริหารงานตามภาระงานทั้ง 8 ด้าน ในทุกขั้นตอน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ข้อเสนอแนะที่ผู้บริหารควรปฏิบัติในการให้ครูมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการคือ การให้ครูมีส่วนร่วมในขั้นตอน การร่วมรับผลประโยชน์ และขั้นตอนการร่วมประเมินผลมากขึ้น และควรเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนมากขึ้นและทั่วถึง ควรจัดอบรม สัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรและการวัดผลประเมินผล ควรให้ครู ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพ ส่งเสริมให้ครูจัดทำกรวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการศึกษา โรงเรียนควรจัดหาสื่อ เทคโนโลยีและงบประมาณมาสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างเพียงพอ โรงเรียนควรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับจากองค์กรและชุมชน

วิชา จุลทรัพย์ (2548) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานวิชาการตามแนวปฏิรูปการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงานวิชาการตามแนวปฏิรูปการศึกษาในภาพรวม 6 ด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพในสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนด้านการนิเทศการศึกษาระดับปานกลาง 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของ

ครูผู้สอนในการบริหารงานวิชาการ ตามแนวปฏิรูปการศึกษา จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน 3) ปัญหาที่พบมากที่สุดและแนวทางการแก้ปัญหาการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารวิชาการ ได้แก่ ปัญหาด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ ครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิจัย

แดง นิ่มอนงค์ (2549) ได้ศึกษา การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางละมุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 3 ใน 4 ด้าน คือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล จำแนกตามประสบการณ์ ขนาดของโรงเรียน และประเภทของโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางละมุง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และการเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอบางละมุง จำแนกตามประสบการณ์ ขนาดของโรงเรียน และประเภทโรงเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

กายสิทธิ์ ศุภเดชวิวัฒน์ (2551) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบความแตกต่างความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4 ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ปรากฏว่า 2.1) ครูที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 2.2) ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอนด้านการจัดสื่อการเรียนการสอน ด้านการนิเทศภายใน และด้านการวัดผลไม่แตกต่างกัน 2.3) ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความเห็น ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้แตกต่างกันเพียงด้านเดียว

ปาณิสรา เกิดมรกต (2552) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูในสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรี มีส่วนร่วมในการบริหารงาน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองสระบุรีที่มีประเภทตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ทำงาน และมีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อัจฉนพร หิรัญอมรกุล (2552) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของครูในการบริหาร งานวิชาการ โรงเรียนเมืองพัทยา 9 (วัดโพธิ์สัมพันธ์) สังกัดเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ใน 4 ด้าน คือ การกำหนด

เป้าหมาย การมีบทบาทร่วมในการปฏิบัติงาน การร่วมตัดสินใจ และการติดต่อสื่อสาร พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการร่วมกำหนดเป้าหมาย ด้านการมีบทบาทร่วมในการปฏิบัติงาน ส่วนด้านการร่วมตัดสินใจ และด้านการร่วมติดต่อสื่อสารอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเมืองพญา 9 (วัดโพธิ์สามพัน) สังกัดเมืองพญา จังหวัดชลบุรี จำแนกตามระดับชั้นที่ครูสอน โดยรวมและรายด้าน มีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาและครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา มีส่วนร่วมมากกว่าครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาล

ปราณี เอี่ยมสุวรรณ (2553, หน้า 80) ได้วิจัยเกี่ยวกับ สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดเทศบาลตำบลป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัย พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการ 6 ด้านคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการบริหารสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ด้านการบริหารงานห้องสมุด และแหล่งการเรียนรู้ ด้านการนิเทศภายในของสถานศึกษา ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติในระดับมาก โดยมีการบริหารงานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ รองลงมา คือ ด้านการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การบริหารสื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การนิเทศภายใน ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการบริหารงานห้องสมุด และแหล่งการเรียนรู้

ธนศิษฐ์ เรืองยัง (2553, บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเทศบาลวัดราษฎร์นิยมธรรม สังกัดเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า มีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเทศบาลวัดราษฎร์นิยมธรรม สังกัดเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเทศบาลวัดราษฎร์นิยมธรรม สังกัดเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลมีส่วนร่วมมากกว่าครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

ทับทิม พรหมบุตร (2555) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดมโนรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดมโนรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนวัดมโนรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จำแนกตามระดับชั้น พบว่า 1) ระหว่างระดับชั้นอนุบาล และระดับชั้นประถมศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันระดับน้อย

2) ระหว่างระดับชั้นอนุบาลและระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันในระดับน้อย ยกเว้น ด้านการกำหนดเป้าหมายและด้านมีบทบาทร่วมในการปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน 3) ระหว่างระดับชั้นประถมศึกษาและระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

มิลเลอร์ (Miller, 1989, p. 320-A อ้างถึงใน อานูภาพ วาที่ทอง, 2548, หน้า 50) ได้ศึกษาการกำหนดการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ของโรงเรียนชนบทในสหรัฐอเมริกา จากการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งการให้ครูมีส่วนร่วมจะมีประโยชน์อย่างมากในด้านการยอมรับและความเข้าใจ

ดัก (Duke, 1992 อ้างถึงใน จุฑามาศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2547, หน้า 46) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องแสดงบทบาทที่เน้นในเรื่องต่อไปนี้ คือ การบริหารงานวิชาการ ว่าด้วยทักษะการอ่านโดยมีโปรแกรมพัฒนาทักษะทางภาษา การจัดโครงการสอนซ่อมเสริมนอกเวลาเรียนและวันหยุด การบริหารกิจการนักเรียน ว่าด้วยความเข้มงวด ด้านระเบียบวินัยนักเรียน การบริหารงานบุคคล โดยกำหนดให้ครูพัฒนาแก้ไขการสอนตามความต้องการของนักเรียนภายใต้การวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นระบบ

มิลาน และมิลาดา (Milan & Milada, 1997 อ้างถึงใน จันทร รัศมี, 2554, หน้า 66) ได้ศึกษาวิจัย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูในการจัดการบริหารการศึกษา กรณีความเป็นจริงในโรงเรียนของประเทศชิลี โดยมุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจในการบริหารการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนในประเทศชิลี ผลการศึกษาพบว่า มีการจัดการบริหารศึกษา โดยทั่วไปมีลักษณะเหมือนกันกับการศึกษาสาขาอื่น ๆ โดยการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่มีความสนใจในการจัดการบริหารการศึกษาเฉพาะงานที่ตัวเองต้องดูแลรับผิดชอบ ไม่เข้าไปมีบทบาทในการตัดสินใจอะไรในส่วนสำคัญของโรงเรียน

อลสัน (Olson, 1998, pp. 56-57 อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี, 2550, หน้า 51-52) ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของครูและระดับของความมีเหตุผลในการตัดสินใจในการบริหารโรงเรียนแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานกับโรงเรียนที่บริหารแบบไม่ใช่โรงเรียนเป็นฐาน วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระดับการมีส่วนร่วมของครูและระดับของความมีเหตุผลในการตัดสินใจการบริหารงานโรงเรียนที่บริหารแบบยึดโรงเรียนเป็นฐานและการไม่ยึดรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนที่บริหารแบบ ใช้โรงเรียนเป็นฐาน จำนวน 10 แห่ง และโรงเรียนที่บริหารแบบไม่ใช่โรงเรียนเป็นฐาน อีก 11 แห่ง โดยนำมาจับคู่กัน 10 คู่

ตามขนาดของโรงเรียน (เช่น โรงเรียนที่มีครู 0-5 คน 16 คนขึ้นไป) และตามสถานที่ตั้ง (เช่น ที่ตั้งอยู่ในเมืองแถบชานเมือง และในชนบท) ผลการวิจัย พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างโรงเรียนที่บริหารแบบ ใช้โรงเรียนเป็นฐานกับระดับของการมีส่วนร่วมของครูในกระบวนการตัดสินใจ ครูในโรงเรียนที่บริหารแบบไม่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน ขอมรับว่า ครูมีส่วนร่วมมากกว่าครูในโรงเรียนที่บริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน และพบว่า แบบสำรวจความคิดเห็นของครู เรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมีความน่าเชื่อถือสูงด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างโรงเรียนที่บริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานกับระดับของความมีเหตุผลในการตัดสินใจสูงกว่าครูในโรงเรียนที่บริหารแบบไม่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน การศึกษาระบบงานในกระบวนการตัดสินใจก็มีความน่าเชื่อถือสูง ซึ่งจะนำไปใช้เพิ่มเติมในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้วย พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญไม่มากนัก สำหรับครูในโรงเรียนที่บริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานกับระดับการมีส่วนร่วมของครูและระดับของความมีเหตุผลในการตัดสินใจ กล่าวคือ ครูที่มีความคิดเห็นว่า มีระดับของการมีส่วนร่วมสูงมีแนวโน้มที่จะมีระดับของความมีเหตุผลในการตัดสินใจสูงด้วยเช่นกัน ครูผู้สอนต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารภายในองค์กร ย่อมสร้างประสิทธิภาพของงาน ความพึงพอใจของผู้ร่วมงาน ผู้ร่วมงานมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ รักในงานที่ตนเองปฏิบัติอยู่ ความสำเร็จในการบริหารจำเป็นต้องให้ผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหาร เริ่มตั้งแต่ตัวของผู้บริหารจนถึงผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมอาจมีความแตกต่าง ขึ้นอยู่กับระดับบุคคลที่ควรมีส่วนร่วม งานที่ควรมีส่วนร่วมระดับ และวิธีการที่มีส่วนร่วม รวมถึงเวลาและสถานการณ์จะทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จรวมไปถึงผลผลิตที่ออกมา ก็จะสะท้อนงานทางด้านวิชาการว่าผู้บริหารได้ให้ครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

โบรफी (Brophy, 2006, p. 171-A) ได้ศึกษา การปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา เมืองฮาร์ทฟอด ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดในการการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา คือ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา เป็นเพราะว่าครูมีงานในหน้าที่หลายอย่างนอกเหนือจากการสอน มีเวลาที่จะเตรียมจัดทำสื่อ น้อย และไม่มีความชำนาญเรื่องจัดหาสื่อจากคอมพิวเตอร์

คริม (Crim, 2006, p. 183-A) ได้ศึกษา การปฏิบัติงานในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา รัฐเพนซิลวาเนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษา พบว่า ความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ ความต้องการที่จะสามารถปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศ การประเมินผล ตลอดจนความต้องการปรับปรุงการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตรมีความต้องการในระดับมาก

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา และหลักสำคัญของการบริหารงานคือการมีส่วนร่วม ดังนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการตัดสินใจ โดยการเปิดโอกาสให้ครูหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ทุกคนในองค์กรเกิดพฤติกรรมร่วมในกระบวนการทำงาน โดยใช้ตัวแปรเพศและระดับชั้นที่สอนในการวิจัยครั้งนี้ อันนำไปสู่การบริหารงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University